

Απόστολος Λ. Πιερρής

**Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΗΣ ΔΩΡΙΚΗΣ
ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ**

XI

Έρωσ Καλού

***Το Δωρικό Πνεύμα και η Δημιουργική Αρχή
του Ελληνισμού***

Η Σπάρτη άρχισε τον Ελληνισμό. Την έγχρονη παρουσία της αιωνιότητας. Έπνευσε το πνεύμα του Απόλλωνα. Και με το φύσημα του Έρωτα δρομολόγησε τη μετάβαση από το Δωρικό βίωμα του Κάλλους στις μορφές που συνιστούν το πολιτισμικό μεγαλείο του Ελληνισμού. Ο Ελληνισμός αναγκαία γεννήθηκε στον βασιλικό τόπο του Ταΰγετου και

του Ευρώτα όπου ιδρύθηκαν (το όμοιο τω ομοίω) οι καθαροί Δωριείς διαμεΐναντες στην αγέρωχη ιδιαιτερότητα της αυθεντικότητάς τους.

Η Δημιουργική Πνοή του Ελληνισμού είναι ο Έρως του Καλού.

Την πρώτη ρητή διατύπωση του θεμελιώδους αυτού Ελληνικού Δόγματος έδωσε η **Βοιωτικο-Σπαρτιατική επική παράδοση**. Οι Βοιωτοί υπέστησαν την έντονη επίδραση των Δωριέων, συγγενείς όντες προς αυτούς ήδη από την κατοίκησή τους στη Δυτική Θεσσαλία παρά την Πίνδο (Άρνη, Κιέριον). Καθοριστική ήταν η παρουσία των Δωριέων στη Δωρίδα, μεταίχμιο Αιτωλίας, Βοιωτίας, Φωκίδας, Ανατολικής Λοκρίδας.

Οι Αιγείδες στη Σπάρτη, Θηβαϊκής καταγωγής, αποτελούσαν σημαντικό αριστοκρατικό γένος, όπως οι βασιλικοί Ηρακλείδες. Ο αρχηγέτης τους Αιγέυς (κατά τον Ηρόδοτο), υιός του Οιολύκου του Θήρα, του Αυτεσίωνος του Τεισαμενού του Θερσάνδρου του Πολυνείκου (Ηρόδοτος IV, 147, 1; cf. Πausanias IV, 7, 8) ανήγε την καταγωγή του στον Οιδίποδα και τους Καδμείους.

Οιολύκου δὲ γίνεται Αιγέυς, ἐπὶ οὗ Αἰγεῖδαι καλέονται, φυλὴ μεγάλη ἐν Σπάρτῃ. τοῖσι δὲ ἐν τῇ φυλῇ ταύτῃ ἀνδράσι, οὐ γὰρ ὑπέμειναν τὰ τέκνα, ἰδρύσαντο ἐκ θεοπροπίου Ἐρινύων τῶν Λαῖου τε καὶ Οἰδιπόδεω ἱρόν. καὶ μετὰ τοῦτο ὑπέμεινε τῶντὸ τοῦτο καὶ ἐν Θήρῃ τοῖσι ἀπὸ τῶν ἀνδρῶν τούτων γεγονόσι.

Ηρόδοτος IV, 149, 1-2

Ο Ανδροτίων ανήγε τον Αιγέα σε ένα των Καδμείων Σπαρτών: *τινὲς δὲ τοῦτον [sc. τον Αιγέα] καὶ ἓνα τῶν ἀναδοθέντων ἐκ τῶν ὀδόντων φασὶ τοῦ δράκοντος τοῦ ἐν Θήβαις, ὡς καὶ Ἀνδροτίων* (Fr.Gr.Hist. 324F60c Jacoby).

Οι Θηβαῖοι Αιγείδες συνέπραξαν στην Κάθοδο των Δωριέων και στην εμπέδωση της κυριαρχίας των Σπαρτιατῶν στη Λακωνία. Για το πρώτο μαρτυρεῖ ο Έφορος (Fr.Gr.Hist. 70F16 Jacoby). Μαζί με τους Ηρακλείδες ἦσαν οι Αιγείδες που βοήθησαν τους Δωριείς. Οι πρώτοι

έδωσαν τους βασιλείς της Σπάρτης, οι δεύτεροι αποτελούσαν ισχυρό Σπαρτιατικό γένος. Ο Σπαρτός στη Σπάρτη.

[Κατά την μεγάλη μάχη το πέμπτο έτος του Α' Μεσσηνιακού Πολέμου που περιγράφει διεξοδικά ο Πausanίας (IV, 7, 8 – 8, 13) στην Σπαρτιατική παράταξη ηγεμόνευε το αριστερό κέρασ ο βασιλεύς Πολύδωρος, το δεξιό ο έτερος βασιλεύς Θεόπομπος, το δε κέντρο ο Ευρυλέων «τὰ μὲν παρόντα Λακεδαιμόνιος, τὰ ἐξ ἀρχῆς δὲ ἀπὸ Κάδμου καὶ ἐκ Θηβῶν, Αἰγαίου τοῦ Οἰολύκου τοῦ Θήρα τοῦ Αὐτεσίωνος ἀπόγονος πέμπτος» (ibid. IV, 7, 8). Είναι φανερή η ισότιμη προς του Ηρακλείδες βασιλείς σημασία του Θηβαϊκού γένους των Αιγιδῶν. Αντιστρόφως, επιβεβαιώνεται η καθοριστική επιρροή των Δωριέων στην Στερεά Ελλάδα, και εν προκειμένω στην περιοχή της Οίτης (όπου η Τραχίς και η Πυρά του Ηρακλέους) και της Βοιωτίας].

Τη δεύτερη φορά που διαδραμάτισαν καίριο ρόλο στην ιστορία της αρχέγονης Σπάρτης οι Θηβαῖοι Αιγίδες ήταν στη νίκη επί των Αμυκλαέων: *έτέρα δὲ [sc. ἡ εἰς Σπάρτην Θήβηθεν Αἰγιδῶν ἄφιξις] ἢ σὺν Τιμομάχῳ, ἐν ᾧ πρὸς Αμυκλαεῖς Λακεδαιμονίοις καθειστήκει πόλεμος. τινὲς δὲ Αἰγέα, ἀφ' οὗ ἡ τῶν Αἰγιδῶν ἐν Θήβαις φατρία τοῦνομα ἔλαβε, Σπαρτὸν εἶναι τῶν ἀπὸ Κάδμου* (Σχόλια εἰς Πινδάρου Πυθιονίκα, V 101b). Cf. Σχόλια εἰς Πινδάρου Ισθμιονίκα VI 18a-b. Ο Πίνδαρος ὑμνησε αυτή τη σχέση Θήβας προς Σπάρτη:

*τῷ καὶ Λακεδαίμονι
ἐν Ἄργει τε καὶ ζαθέα Πύλῳ
ἔνασεν ἀλκάεντασ Ἡρακλέοσ
ἐκγόνουσ Αἰγιμοῦ τε. τὸ δ' ἐμὸν γαρῦει
ἀπὸ Σπάρτασ ἐπήρατον κλέοσ.
ὄθεν γεγενναμένοι
ἴκοντο Θήρανδε φῶτεσ Αἰγεῖδαι,
ἐμοὶ πατέρεσ, οὐ θεῶν ἄτερ, ἀλλὰ Μοῖρά τισ ἄγεν'*

πολύθυτον ἔρανον
 ἔνθεν ἀναδεξάμενοι,
 Ἄπολλον, τεᾶ,
 Καρνεῖε,
 ἐν δαιτὶ σεβίζομεν
 Κυράνας ἀγακτιμέναν πόλιν·

Πίνδαρος, *Πυθιονίκαι*, (Αρκεσιλάω Κυρηναίω Ἄρματι),

V 70-81

ἔμοι πατέρες (του Θηβαίου Πινδάρου) οι *Αιγείδες του Θήρα*, που ίδρυσαν τη Θήρα και από εκεί την Κυρήνη.

Μεταξύ αυτών που θελγουν την ακοή και ευφραίνουν τον θυμό της Θήβας, είναι η συμβολή της στην Δωρική Κάθοδο και στην καθίδρυση και εδραίωση της Σπάρτης:

ἢ Δωρίδ' ἀποικίαν οὐνεκεν ὀρθῶ
 ἔστασας ἐπὶ σφυρῶ
 Λακεδαιμονίων, ἔλον δ' Ἀμύκλας
 Αἰγεῖδαι σέθεν ἔκγονοι, μαντεύμασι Πυθίοις;

Πίνδαρος, *Ισθμιονίκαι*, (Στρεψιάδη Θηβαίω Παγκρατιαστῆ), VII, 12-

15

Ἔστησαν οι Αιγείδες τη Σπάρτη στα πόδια της κατά μαντεῖαν εκ Δελφών πρώτον συμμετασχόντες στην αποικία από την Δωρίδα στην Πελοπόννησο κατά την Κάθοδο και στην καίριας σημασίας πόρθηση των Αμυκλών.

Αναλυτικά τη σχέση Θηβαίων Αιγειδών και Σπάρτης διελάμβανε ο Αριστοτέλης στην Λακώνων πολιτεία του (Fr. 484 Rose). Η επικουρία των Αιγειδών στα Αμυκλαιϊκά διέμεινε και στα τελετουργικά του Αμυκλαίου:

καὶ εἰσὶν Αἰγεῖδαι φατρία Θηβαίων ἀφ' ἧς ἤκόν τινες εἰς Σπάρτην
 Λακεδαιμονίοις βοηθήσοντες ἐν τῷ πρὸς Ἀμυκλαεῖς πολέμῳ, ἡγεμόνι
 χρησάμενοι Τιμομάχῳ, ὃς πρῶτος μὲν πάντων πόλεμον διέταξε

Λακεδαιμονίοις, μεγάλων δὲ παρ' αὐτοῖς ἡξιώθη τιμῶν· καὶ τοῖς Ὑακινθίοις δὲ ὁ χάλκεος αὐτοῦ θώραξ προτίθεται· τὸν δὲ Θηβαῖον ὄπλον ἐκάλουν. ταῦτα ἱστορεῖ καὶ Ἀριστοτέλης τῇ Λακόνων πολιτείᾳ.

loc.cit. p. 488 Rose

[Περιτίθεται Heyne ἀπὸ το παραδεδομένο προτίθεται. Πάει με το αὐτῶ ἀντί αὐτοῦ. Χωρὶς λόγο. Θηβαῖον ὄπλον (ἢ Θηβαίου ὄπλον) Wilamowitz, διόρθωση ἀπὸ το χειρογρηαφικό Θηβαῖοι ὄπλον. Ο χάλκινος θώραξ του Τιμομάχου ἐπεδεικνύετο προτιθέμενος ἱεροτελεστικά στα Ὑακίνθια].

Στους Αἰγείδες της Σπάρτης ἔπεσε μῆνις παλαιά και δεν στερέωναν τα παιδιά. Ἀπὸ μαντεία του Πυθικοῦ Ἀπόλλωνα ἴδρυσαν για θεραπεία ἱερό των Ερινύων του Λαῖου και του Οιδίποδα. Ἄρα η φθορά των τέκνων εἶχε να κάνει με πράξεις του Λαῖου και του υιοῦ του Οιδίποδα στην οποία οι Ερινύες, τηρήτριες του αρχέγονου νόμου του αἵματος κατὰ τη χθόνια θρησκευτικότητα, τιμωρούσαν. Του Οιδίποδα η πατροκτονία και μητροσυνουσία ἦσαν διαβόητες. Τα του Λαῖου ἔψαλλε ο Λακεδαιμόνιος ἐπικός ποιητής Κιναιθων τον 8ο αἰώνα στην Οιδιποδεία του.

Περίληψη του μύθου του Ἐπους αὐτοῦ ἔχουμε ἀπὸ τον Πείσανδρο (Fr.Gr.Hist. 16F10 = *Οιδιποδεια*, Argumentum, Bernabé). Ο Λάιος ἀρπαξε τον Χρῦσιππο, υιοῦ του Πέλοπα, εναρχόμενος ἔτσι των ἀρσενικῶν ἐρώτων κατὰ τη Δωρική συνήθεια.

Το θέμα διαπραγματεύτηκε ο Ευριπίδης, *Χρῦσιππος*, Fr.Gr.Hist. Test. IVa; IVb; IVc; 1-6; pp. 877-9 vol. II, Kannicht. Cf. Ἀπολλόδωρος, *Βιβλιοθήκη*, III, 5, 5; Ἀθήναιος XIII, 602F. Κατὰ μια πληροφορία του Αἰλιανού, ο Ευριπίδης ἀφιέρωσε μάλιστα την τραγωδία του Χρῦσιππος στον Ἀγάθωνα ἐρωτοβληθείς (*Ποικίλη Ἱστορία* II, 21). Ὅλη η μετέπειτα ἱστορία ἀνάγεται στην κατάρρα του Πέλοπα, κατὰ ἄλλη παράδοση:

Λαΐος ἀπὸ Θηβῶν παραγενόμενος κατὰ τὴν ὁδὸν ἐθεάσατο Χρῦσιππον τὸν υἱὸν τοῦ Πέλοπος. τούτου ἐρασθεὶς ἠξίου αὐτὸν παραγενέσθαι εἰς Θήβας σὺν αὐτῷ. τοῦ δὲ μὴ τοῦτο ποιῆσαι βουληθέντος ἤρπασεν αὐτὸν ὁ Λαΐος λάθρα τοῦ ἑαυτοῦ πατρός. ἐπὶ πολὺν δὲ αὐτοῦ θρηγοῦντος διὰ τὴν τοῦ παιδὸς ἀπώλειαν ὕστερον ἔμαθε καὶ μαθὼν κατηράσατο τῷ αὐτὸν ἀνελόντι μὴ παιδοποιῆσαι· εἰ δὲ τοῦτο γένηται ὑπὸ τοῦ τικτομένου ἀναιρεθῆναι.

Argumenta, *Phoenissae*, p. 244.4-10 Schwartz.

Ο Ευριπίδης στον Χρῦσιππο ἀκολούθησε τὴν ἐπική παράδοση τῆς Οιδιποδείας τοῦ Κιναιθῶνα.

(Για τὸ Δωρικὸ ἔθος cf. in primis E. Bethe, *Die Dorische Knabenliebe, Ihre Ethik und ihre Idee*, Rheinische Musaeum für Philologie, Neue Folge LXII, 1907, pp. 438-475).

Ἡ Ἥρα, ὡς θεότητα τῆς προηγούμενης προΑπολλώνιας θρησκευτικότητας καὶ ὡς ἐφορος τῆς παιδογόνου συζυγίας, ἐχολώθη γιὰ τὴν ἀρπαγὴ τοῦ Χρῦσιππου καὶ ἐστειλε στους Θηβαίους τὸ τέρας Σφίγγα, «ἀπὸ τῶν ἐσχάτων μερῶν τῆς Αἰθιοπίας». (Cf. Απολλόδωρος, *Βιβλιοθήκη*, III, 5, 8; Δίων Χρυσόστομος 11, 8). Ἡ Σφίγγα τέρας λεοντόκορμο, παρθενοπρόσωπο, δρακοντόουρο, ἀνήρπαζε ωραίους νεαροὺς καὶ κατήσθιε. Ὅπως τραγουδοῦσε ἡ Οιδιποδεΐα, ἡ Σφιγξ κατεσπάραξε:

ἀλλ' ἔτι κάλλιστόν τε καὶ ἱμεροέστατον ἄλλων
παῖδα φίλον Κρείοντος ἀμύμονος, Αἴμονα δῖον

Poetae Epici, Οιδιποδεΐα, Fr. 1 Bernabé

Αισθητὴ καὶ ἀπὸ τῶν δυο στίχους ἡ ἐπιβλητικὴ, ηρέμα δυναμερῆς ἀρμονία τοῦ ΒοιωτοΛακωνικοῦ ἐπικοῦ Δωρισμοῦ.

Στὸ ἔπος υπεισέρχεται ἡ ἀντίθεση Ἀπόλλωνος καὶ Ἥρας (ὡς ἐκφραστῶν τῆς νέας καὶ παλαιάς θρησκευτικότητας ἀντιστοίχως).

[Τὴν διαρκῶς υποβόσκουσαν καὶ πολλαχῶς ἐμφαινομένην ἀντίθεση Ἥρας καὶ Ἀπόλλωνος στὴν Ἰλιάδα κεφαλαιοποιεῖ ὁ ποιητὴς με

αφορμή την θεία διένεξη περί την υπέρβιον τίσιν του Αχιλλέως επί του νεκρού σώματος του Έκτορος. (Ω 32-63). Ο Απόλλων καταδικάζων την Αχίλλειον άγριαν ύβριν επικεντρώνεται στην ανελέητον και αναιδή βασανισμό του περικαλλούς νέκυος συρομένου υπό καλπαζόντων ίππων περί τον τύμβο του Πατρόκλου επί ημέρες: δεν είναι καλό και αγαθό. Η Ήρα από άλλη σκοπιά επιμένει συγκρίνοντας την διαφορά μεταξύ της θνητής καταγωγής του Έκτορα και της θείας μητρός του Αχιλλέα, στο περιβόητο γάμο της οποίας πάντες οι θεοί ήσαν ομοέστιοι αυτός δε ο Απόλλων συμμετέχοντας στο γλέντι τραγουδούσε με την φόρμιγγά του: εταίρος χειρόνων βροτών ο νέος θεός, πάντα άπιστος, ακαταλόγιστος, ασυνεπής και προσβλητικός της αρχαίας τάξης. Ομιλεί στην σύναξη των θεών η Ήρα για τον γάμο Πηλέως και Θέτιδος:

πάντες δ' αντιάσθαι, θεοί, γάμου, έν δέ σὺ τοῖσιν

δαίνυ' ἔχων φόρμιγγα, κακῶν ἔταρ', αἰέν ἄπιστε.

Ω, 62-3]

Ο σοφός μάντις Τειρεσίας

*ἀπέτρεπεν αὐτὸν [sc. τὸν Λαΐιον] τῆς ἐπὶ τὸν Ἀπόλλωνα ὁδοῦ, τῇ δὲ
Ήρα μᾶλλον τῇ γαμοστόλῳ θεᾷ θύειν ἱερά.*

Argumentum Oedipodeiae, p. 18.13-14 Bernabé

Ο Λάιος περιφρόνησε και εξεφάυλισε τις συμβουλές του Τειρεσία προσφυγών στον Απόλλωνα των Δελφών και η Εριννυκή συνέχεια ακολούθησε όπως στην κοινή μυθολογική παράδοση.

Στενή η σχέση Θεβών και Σπάρτης: πραγματικός, βαθύς δεσμός η Απολλώνεια λατρεία. Ο Λακεδαιμόνιος πρώιμος επικός ποιητής έψαλλε Θεβαϊκά δράματα και το Δωρικό έθος.

Και η Βοιωτική επική και θρησκευολογική παράδοση υμνούσε τον Έρωτα και την Μουσοληψία και τα ερωτόβρυτα των Χαρίτων, τα τρία

Απολλώνια. Σημαίνουσα ζώνη περιελάμβανε τις Θεσπιές (όπου η ιδιαίτερη και μοναδική λατρεία του Έρωτος), την Κοιλάδα των Μουσών στον Ελικώνα και τον Ορχομενό (όπου η αρχέγονη λατρεία των Χαρίτων). Στην ίδια ζώνη και οι Άσκρας του Ησιόδου. Του Ησιόδου ο οποίος τραγουδώντας την αοιδήν των Μουσών, ανάγει τον Έρωτα σε ύπατη Κοσμογονική αρχή.

*Μουσάων Ἐλικωνιάδων ἀρχώμεθ' αἰείδειν,
αἴ θ' Ἐλικῶνος ἔχουσιν ὄρος μέγα τε ζαθέον τε,
καί τε περὶ κρήνην ἰοειδέα πόσσ' ἀπαλοῖσιν
ὄρχεῦνται*

(Ησιόδος, Θεογονία, 1-4)

*αἴ νύ ποθ' Ἡσιόδον καλήν ἐδίδαξαν ἀοιδήν,
ἄρνας ποιμαίνονθ' Ἐλικῶνος ὑπο ζαθέοιο.
τόνδε δέ με πρῶτιστα θεαὶ πρὸς μῦθον ἔειπον
Μοῦσαι Ὀλυμπιάδες...*

(*ibid.* 22-25)

*ὡς ἔφασαν κοῦραι μεγάλου Διὸς ἀρτιέπειαι,
καί μοι σκῆπτρον ἔδον δάφνης ἐριθηλέος ὄζον
δρέψασαι, θηητόν· ἐνέπνευσαν δέ μοι αὐδήν
θέσπιν...*

(*ibid.* 29-32)

Οι Χάριτες και ο Ίμερος (πρόσωπο του Έρωτος) παρευρίσκονται με τις Μούσες στους χορούς και τις θαλλίες των Ολύμπιων δωμάτων (νν. 62 sqq.).

Και ο εμπνευσμένος από τις Μούσες Ησιόδος, ο μουσικός βοσκός, ο ποιητής-ποιμένας φθέγγεται:

*ἦτοι μὲν πρῶτιστα Χάος γένετ'· αὐτὰρ ἔπειτα
Γαῖ' εὐρύστερνος, πάντων ἔδος ἀσφαλὲς αἰεὶ
ἀθανάτων οἳ ἔχουσι κάρη νιφόεντος Ὀλύμπου,*

*Τάρταρά τ' ἠερόεντα μυχῶ χθονὸς εὐρυδείης,
 ἠδ' Ἔρος, ὃς κάλλιστος ἐν ἀθανάτοισι θεοῖσι,
 λυσιμελής, πάντων τε θεῶν πάντων τ' ἀνθρώπων
 δάμναται ἐν στήθεσσι νόον καὶ ἐπίφρονα βουλήν.*

Ἡσίοδος, *Θεογονία*, 116-122

Ο Δωρικός έρωσ είναι δημιουργός «Κόσμου», κάλλους, γιατί ορέγεται το Κάλλος. Με Αριστοτέλεια φιλοσοφική διατύπωση, το κυρίαρχο βίωμα εκφράζεται ως υπέρτατη ισχύς της τελικής αιτιότητας: το τέλος (η τελειότητα του Κάλλους) είναι η θεμελιώδης αρχή διακόσμησης της ύπαρξης. Αυτό σημαίνει ο έρωσ ως δημιουργικόν, κοσμογονικόν αίτιον. Ο αυτός Δυνάστης Έρωσ διατάσσει το σύμπαν σε εναρμόνιο όλο, τον Κόσμο όνομα και πράγμα, ο ίδιος κοσμεί την ανθρώπινη συνύπαρξη εις ευπαγή και ευπραγή κοινωνία πολιτικής συγκρότησης, ο Έρωσ μορφοποιεί την πλαστική και ποιητική κοσμογονία του Ελληνισμού εις ύψος και μέγεθος πολιτισμού. Το Κάλλος είναι το Νόημα και ταυτόχρονα η Δύναμη του όντος. Και το πνεύμα του κάλλους ως δημιουργικός Έρωσ φυσάει μεγαλομερώς στη Δωρική ουσία του Ελληνισμού: είναι η Πνοή του Κοσμικού οργανισμού.

Ο Έρωσ ως πνοή ζώντος και ζων πνεύμα, έκφραση του Δωρικού βιώματος του κάλλους, αποτυπώνεται άμεσα μεν στην ίδια την ερωτική του ανθρώπινου βίου με τη Σπαρτιατική ονοματολογία εραστού και ερώμενου. Εκ της συζυγίας των οποίων ο μεν επαινείτο ως *εἰσπνήλας* ο δε εδοξάζετο ως *αἴτης*. Το *Etymologicum Gudianum* δίνει λιτή και καίρια εξήγηση, s.v. αἴτης:

Αἴτης· ὁ ἐρώμενος· παρὰ τὸ ἄειν, ὃ ἐστι πνέειν· ὁ εἰσπνέων τὸν ἔρωτα τῷ ἐραστῇ. φασι γὰρ γίνεσθαι τὸν ἔρωτα διὰ τὸ εἰσπνεῖσθαι ἐκ τῆς

μορφῆς τοῦ ἐρωμένου, ὅθεν καὶ εἰσπνήλας καλοῦσι τοὺς ἐραστὰς οἱ Λάκωνες.

Η μορφή του κάλλους στον ερώμενο πνέει εις, και εισπνέεται από, τον ερώντα και αυτό σημαίνει ότι ο ερών εράται του ερώμενου. Ο Αἴτης πνέει πνεύμα κάλλους το οποίο εισπνεόμενο γεννά έρωτα στον ερώντα. Και έτσι ο Καλλίμαχος υμνολογεί τον Ακόντιο γιατί έφηβος νεαρώδης προσήλκυε την εργώδη και ιδιοτελή προσοχή σμήνους εραστών σε κάθε του έξοδο:

*μέμβλετο δ' εἰσπνήλαις ὀππότε κοῦρος ἴοι
φωλεὸν ἠὲ λοετρόν*

Καλλίμαχος, Fr. 68 Pfeiffer

(φωλεός το γυμναστήριο, το σχολείο· Ησύχιος s.v. φωλεόν· διδασκαλεῖον; Etymologicum Genuinum s.v. φωλεοί· τὰ παιδευτήρια. Το νόημα το εκθέτει ωραία ο Αρισταίνετος I, 10: οἱ δὲ φιλοθεάμονες τοῦ κάλλους εἰς διδασκάλου προϊόντα [sc. τον καλόν έφηβον] περιεσκόπουν συνωθοῦντες ἀλλήλους).

Γενικότερα το εισπνεῖν εσήμαινε σε ειδική χρήση εράν στους Σπαρτιάτες. Ετυμολογικόν Μέγα s.v. εισπνήλης: *Λακεδαιμόνιοι εἰσπνεῖν φησὶ τὸ ἐράν.* (Το χωρίο όπως παραδίδεται βρίθει κατά τα λοιπά δυσμορφιών παρεννόησης).

Τη Λακωνικότητα της συγκεκριμένης έννοιας των λέξεων αυτών μαρτυρεί ήδη ο **Αλκμάν**, χαρακτηρίζων τις επεράστους χορδές της λύρας «αἴτιας» (Fr. 183 Calame). Αἴτις θηλυκό του αρσενικού αἴτης.

Ο Θεόκριτος στο ειδύλλιο «Αἴτης» που έγραψε Ιωνιστί, χαρακτηρίζει την ονομασία «εἰσπνηλος» Σπαρτιατική (των Αμυκλών), την δε «αἴτης» Θεσσαλική.

*δίω δὴ τινε τώδε μετὰ προτέροισι γενέσθην
φῶθ', ὁ μὲν εἰσπνηλος, φαίη χ' ὠμυκλαϊιάζων,
τὸν δ' ἔτερον πάλιν ὥς κεν ὁ Θεσσαλὸς εἶπει αἴτην.
ἀλλήλους δ' ἐφίλησαν ἴσῳ ζυγῶ. ἦ ρα τότε ἦσαν*

χρύσειοι πάλιν ἄνδρες ὄτ' ἀντεφίλησ' ὁ φιληθείς.

Θεόκριτος, XII, Αἴτης, 12-16 (Cf. Σχόλια *ad loc.*)

Το γεγονός της Θεσσαλικής χρήσης διευρύνει την εφαρμογή του πνεύματος εκ μορφής κάλλους εισπνεομένου υπό του “αισθητού” και επεγείροντος εις ἔρωτα καθ’ ὅλην την Αιολοδωρική γλωσσική ομογένεια. Ο Θεόκριτος θα είχε υπόψη τη Λεσβιακή χρήση του Αλκαίου στο βρίθον αρρενικής γλυκύτητας ποίημά του:

*Πώνωμεν· τί τὰ λύχην' ὀμμένομεν; δάκτυλος ἀμέρα·
κὰδ δ' ἄερρε κυλίχναις μεγάλαις, ἄϊτα, ποικίλαις·
οἶνον γὰρ Σεμέλας καὶ Δίος υἱὸς λαθικάδεα
ἀνθρώποισιν ἔδωκ'. ἔγχεε κέρναις ἓνα καὶ δύο
πλήαις κὰκ κεφάλας, <ἀ> δ' ἀτέρα τὰν ἀτέραν κύλιξ
ῶθήτω*

Αλκαίος, Fr. 346 Voigt

Απευθύνεται στον ἄϊτα, σε εταίρο, τον ερώμενο, τον Γανυμήδειο οίνοχόο.

Και εν κατακλείδι ως προς τον Σπαρτιατικό ερωτικό τρόπο βίου, ισχύουν τα υπό του Αιλιανού μαρτυρούμενα παρά τη συγκεκριμένη ερμηνευτική προσθήκη του πέραν αυτών (Ξενοφωντείου κατά βάσιν πιθανώς): αὐτοὶ γὰρ [sc. οἱ Λακεδαιμονίων καλοί] δέονται τῶν ἐραστῶν εισπνεῖν αὐτοῖς. Λακεδαιμονίων δέ ἐστιν αὕτη ἢ φωνή, ἐρᾶν πνεῖν λέγουσα (Αιλιανός, *Ποικίλη Ἱστορία*, III, 12) [«πνεῖν» διορθῶνω ἀπὸ το χειρογραφικὸ ἀδόκιμο «δεῖν»· «ἄϊειν» Bücheler].

«Εισπνέω» σημαίνει και «λαμβάνω πνοή εντός μου» και «πνέω εις κάποιον ἢ κάτι» [π.χ. *με αὔρα τις εἰσέπνευσε*, Αριστοφάνης, *Βάτραχοι*, 314]. Επί του προκειμένου δε. Η μορφή του ερώμενου εισπνεῖ (με τη δεύτερη ἔννοια) στον ερώντα το πνεύμα του κάλλους της διεγείρουσα τον ερώντα εις ἔρωτα προκαλούντα αντίστροφη «εισπνοή» (πάλι με τη

δεύτερη έννοια) του ερώντα στον ερώμενο. Για αυτή τη δεύτερη «εισπνοή» λεπτομερέστερα δείτε τη βασική μελέτη του Bethe που προανέφερα.

Επιγραμματικά Ησύχιος s.v. *ἄϊταν· πνοήν*, κατά γενικευμένη σημασία. Από ρίζα *ἄF-*, (ἀνα)πνέω (Ησύχιος s.v. ἄος· πνεῦμα), ἄημι (φυσάω, πνέω), ἀήτης (άνεμος), ἄελλα (θύελλα) κι ἔτσι ἄϊω (ακούω, αντιλαμβάνομαι), ἐπαῖω (καταλαβαίνω, κατανοώ).

Από τη Λακεδαιμόνια ερωτική ονοματολογία στην Ορφική κοσμογονία πνέει ο αυτός άνεμος Δωρικής πεμπτουσίας.

Στο Ορφικό burlesque των Ορνίθων του Αριστοφάνη ο Έρωσ μοιάζει με δίνες ανέμου:

*ἐξ οὔ [sc. ἐκ τοῦ ἀρχηγόνου ὤου] περιτελλομέναις ὥραις
ἔβλασταν Ἔρωσ ὁ ποθεινός,
στίλβων νῶτον πτερύγοιν χρυσαῖν, εἰκῶς ἀνεμώκεσι δίναις.*

Αριστοφάνης, *Όρνιθες*, 696-7

Την ομοουσιότητα Έρωτα και πνευμάτων εδογματίζε η Ορφική παράδοση των Ιερών Λόγων:

αὐτὰρ Ἔρωτα Χρόνος καὶ πνεύματα πάντ' ἐτέκνωσε.

(OF 37 Kern)

[Χρόνος Zoega αντί του χειρογραφικού Κρόνος].

Την πνευματική, ανεμώδη ουσία της γονιμοποιού αρχής συμβολίζουν οι Αττικοί Τριτοπάτορες (cf. OF 318 Kern). Προς ο και το εν σπέρματι πνεύμα ιατρών και φιλοσόφων. Και η αερώδης, πνευματώδης υπόσταση της ψυχής κατά τους Ορφικούς. (Περί αυτών δείτε την κατωτέρω αναφερόμενη αναλυτική μελέτη μου).

Η ανεμώδης δινήεσσα συναρπαγή της ερωτικής κατοχής ήταν κοινός τόπος της αρχαϊκής λυρικής ποίησης.

Ἔρος δ' ἐτίναξέ <μοι>

φρένας, ὡς ἄνεμος κατ' ὄρος δρύσιν ἐμπέτων

Σαπφώ Fr. 47 Voigt

Μανιασμένος βοριάς αστραπόμεστης καταιγίδας είναι ο Έρωτας που σαν ανεμοστρόβιλος συνταράσσει τον ερωτομανή Ίβυκο όποια εποχή:

ἐμοὶ δ' ἔρος
οὐδεμίαν κατάκοιτος ὥραν·
ἀλλ' ἄθ' ὑπὸ στεροπαῶς φλέγων
Θρηίκιος Βορέας αἴσ-
σων παρὰ Κύπριδος ἀζαλέαις μανί-
αισιν ἐρεμνὸς ἀθαμβῆς
ἐγκρατέως πεδόθεν τινάσσει
ἡμετέρας φρένας.

Ίβυκος Fr. 286 Campbell

[“τινάσσει” διορθώνει ο Naeke το χειρογραφικό παρανόημα +φυλάσσει+. “λαφύσσει” ακατάλληλα ο West].

Και από τα ποιητικά στα εικαστικά. Ο πτερόεις πάγκαλλος Έρωτας, υλική εικὼν της πνευματικής φύσης του, ανευρίσκεται δια παντός του εικονογραφικού πεδίου του Ελληνισμού.

Στα Ορφικά έπη (το Ορφικό corpus που συγκροτήθηκε από τον Ονομάκριτο παρά τον Πεισίστρατο στον 6ο αιώνα π.Χ.) η ψυχή εισέρχεται στα ζώντα με την αναπνοή εκ του κοσμικού όλου, φερόμενη υπό των ανέμων: ...ὁ ἐν τοῖς Ὀρφικοῖς ἔπεσι καλούμενος λόγος· φησὶ γὰρ τὴν ψυχὴν ἐκ τοῦ ὅλου εἰσιέναι ἀναπνεόντων, φερομένην ὑπὸ τῶν ἀνέμων (Αριστοτέλης, *Περὶ ψυχῆς*, A 410b28-30; cf. OF 27 Kern; παρά την πρώτη αναπνοή προσλαμβάνεται η ψυχή κατά τον Θεμίστιο στα Σχόλια στο Αριστοτελικό χωρίο, v. στο OF 27 p. 96. Αλλά η φυσικότερη σημασία της έκφρασης είναι ότι η ψυχή εισέρχεται με την αναπνοή γενικά κάθε φορά.

Την υστερότερη μετακλασική ορφική ραψωδική παράδοση δείτε OF 223 Kern).

Η Ορφική εκδοχή συνάπτεται προς την Ομηρική αντίληψη της χωρισμένης από το σώμα ψυχής ως φασματικού ειδώλου – κάποια αδρανής διαταραχή του αέρα χωρίς ουσία και δύναμη και συνείδηση. Χρειάζεται το σώμα για να ζει. Ορφικά και Ομηρικά δεδομένα φαίνεται να ίστανται αντιδιαμετρικά ως προς το νόημα της ψυχικής υπόστασης: πλήρης ψυχική ολοκληρία χωρίς τη σωματική πλοκή για τα πρώτα, πλήρης ψυχική ολοκληρία μέσα στη σωματική πλοκή για τα δεύτερα.

Αλλά οι πόλοι της αντίθεσης μεταξύ του Μυστηριακού και του Διαυγούς συναντώνται, και πάλι όμως διαφορεικά, στη λύτρωση των μυστών αφενός και στην ηρωική διάσταση αφετέρου.

Η Ορθόδοξη εξ άλλου σωτηριολογία του συναμφότερου (σώματος και ψυχής) έχει τη θεμελίωσή της στην Ομηρική (Δωρική και Απολλώνεια κατ' ουσίαν) κοσμοθεωρία, ότι ψυχή χωρίς σώμα είναι αμενηνό είδωλο. Όπως και πλησιέστερα ευρίσκεται η Ορθόδοξη έμφαση στην αιωνιότητα της στιγμής θέωσης εν χρόνω και η Ησυχαστική θεωρία των ακτίστων ενεργειών του Θεού στη ρίζα της πάσας κοσμικής ύπαρξης προς την Απολλώνια θρησκευτικότητα της έγχρονης αιωνιότητας, παρά προς τη μυστηριακή σωτηριολογία της κεκαθαρμένης του σωματικού ρύπου ψυχής σε ιδιαίτερες ΟρφικοΠλατωνικές ψυχολατρείες.

Πνευματική η γονιμοποιός δύναμη στο σπέρμα και η ζωοποιός στο αίμα. Πνευματική η ψυχή, πνευματικό το δραστήριον του όντος εν γένει – και πάντα τα πνεύματα προέρχονται από την ερωτική πνοή ως από τον κοσμολογικό αιτιάτορα και συνοχέα του κοσμικού όλου.

Και εδώ έγκειται η μοναδική ιδιαιτερότητα του Δωρισμού που διαμόρφωσε τον Ελληνισμό. Πνευματική κοσμογονική αρχή γνωρίζουν και οι πρώτοι μεγάλοι πολιτισμοί του Μεσανατολικού χώρου.

(Cf. τη μελέτη μου στο Apostolos Pierris, *Mystery and Philosophy* [vol. II "Of the emergence of reason from the spirit of mystery"], chapter 10, *The Monism of Darkness and the Dualism of Limit and Indeterminacy*, pp. 43-56; 61-65).

Αλλά η ερωτική υφή και ουσία του πνευματικού κοσμικού και ανθρώπινου δυναμισμού είναι χαρακτηριστικό πολιτισμικής Ελληνικότητας. (Cf. για το Ελληνικό πεδίο στη μελέτη μου *op.cit.* pp. 56-61 και *passim*). Ο Πόθος του Φοινικικού Σαγχουνιάθωνος κατά τον Φίλωνα (Fr.Gr.Hist. 790F2 Jacoby = Ευσέβιος *Εὐαγγελική Προπαρασκευή*, I, 10, 1-2; cf. Apostolos Pierris, *op.cit.* pp. 46-47) είναι γενετήσια έλξη, δεν συνιστά την ιδιοτυπία του Ελληνικού έρωτα, που είναι όρεξη Κάλλους, έρωσ καλού.

Το κάλλος είναι η αιωνιότητα στον χρόνο. Ο έρωσ είναι η δημιουργική δύναμη του χρόνου να γεννά κάλλος από την ακαταμάχητη έλξη προς το κάλλος, την αιωνιότητα. Γι'αυτό στους Ορφικούς συμβολισμούς ο Χρόνος ετέκνωσε τον Έρωτα και πάντα τα ζωοποιά Πνεύματα. Η κοσμική τάξη υπάρχει επειδή ο χρόνος εράται της αιωνιότητας. Αυτό είναι το βασικό μοντέλο του Ελληνισμού για το νόημα του Γίγνεσθαι. Το πάθος της εφήμερης μέριμνας και της αγωνίας του θανάτου στο ανθρώπινο Dasein (στο εδώ-είναι εν χρόνω και κατά το γίγνεσθαι, του Heidegger) υφίσταται οντολογικά και δικαιώνεται αξιολογικά από την ανάγκη φανέρωσης της αιωνιότητας σε πάγκαλη μορφή ως όψη του Απόλυτου. Το πάθος της έγχρονης ύπαρξης είναι όρος για την έγχρονη αποκάλυψη της απόλυτης αιωνιότητας. Ο Διόνυσος πάσχει και θριαμβεύει για να λάμπει απαθώς ο αιγλήεις Απόλλων.

Ο ΙωνικοΑιολικός χαρακτήρας συναρπάγη από το Δωρικό πνεύμα, και από τα τραγούδια των αοιδών (τα Δημοτικά) για τους Αχαιοούς ήρωες

του «Μυκηναϊκού» κόσμου δημιούργησε στις αποικίες της Μικράς Ασίας, επί της συνοριακής ζώνης Αιολίδας και Ιωνίας, το Ομηρικό Έπος, ήδη προ του τέλους του 10ου αιώνα π.Χ., μεσούσης της «Γεωμετρικής» Εποχής.

Δεύτερος πόλος ανεδύθη επικού ύψους από τη ΒοιωτοΛακωνική παράδοση Ησιόδου-Κιναίθου στις Άσκρας και τη Σπάρτη τον 8ο π.Χ. αιώνα.

Τα δυο ποιητικά επικά αρχέτυπα σχετίζονται όπως η Ιωνική αρχιτεκτονική και πλαστική προς τη Δωρική. Το Ομηρικό κατέχει πληρεξούσια το καταυγάζων μεγαλείο με στίλβη επιτροχάζουσας σπινθηροβόλου χάρης. Το Ησιόδαιο και Κιναιθώναιο επιδεικνύει «τετράγωνη» δομή εναρμόνιας στιβαρότητας με ακίνητο συμπυκνωμένο δυναμισμό.

Στο τέλος του 8ου αιώνα η Σπάρτη αποκαλύπτει το αιδοίο εις φως: το υπέρτατο σέβας ανήκει ουσιωδώς μόνο στο Κάλλος ως φανέρωση του απόλυτου Είναι. Σεβίζουμε το παντελές σπείδον εις επί-δειξη κάλλους μάλλον παρά το δυναμερές αναρπαζόμενο εαυτό εις κρυφιότητα. Δοξάζεται το φαινόμενο του όντος ως απο-κάλυψη και επι-φάνεια, όχι ως ελάττωση και υποβάθμιση και επιφανειακότητα της πλησίστιας ύπαρξης και ούτε ως παραμόρφωση της μορφής του όντος. Η Σπαρτιατική γύμνωση στους Ολυμπιακούς Αγώνες καθιερώνει την πρακτική του Ελληνισμού. Συνωδά, εις ανάμνηση της αποφασιστικής Σπαρτιατικής νίκης επί του Άργους στη Θυρεάτιδα, αμέσως μετά τη συντριπτική υπερίσχυση στον Α' Μεσσηνιακό Πόλεμο, η Σπάρτη, ακολούθως προς την Ολυμπιακή υμνολογία του γυμνού πνευματοφόρου σώματος στην αθλητική λατρεία του υπέρτατου θεού της δύναμης (δύναμης εξ Ουρανίου αναιτιολόγητης παντοδυναμίας μεταμορφωθείσης εις Ολύμπια μεγαλειότητα Απολλωνίου φωτός), καθιδρύει και τις Γυμνοπαιδιές, επιδείξεις της σωματικής αρετής των εφήβων

μορφολογικά και λειτουργικά, εις ανάμνηση πολεμικής νίκης και προς τιμήν του Πυθαέως Απόλλωνος.

Και έτσι η Μορφή ανεδύθη και στη μνημειακή πλαστική και αρχιτεκτονική του Ελληνισμού τους ίδιους ακριβώς χρόνους.

24 Φεβρουαρίου 2016